

Nr. 8 (36)/ AUGUST 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Penitenciarul Aiud în perioada comunistă

Dr. Cristina Liana Pușcaș

Însângerata temniță Aiud și-a cerut, între anii 1945-1965, un prinos semnificativ de suferințe. În acest interval, studiile au relevat faptul că au fost înregistrate 563 de decese, existând trei vârfuri importante, când 240 de deținuți au decedat: 1947 -110, 1950-81 și 1961-47. Cauzele acestor decese țin de regimul de detenție: lipsa asistenței medicale, frigul, alimentația etc.. Preotul bihorean, Ioan Bărdaș amintește de o „cutumă” a ofițerul de serviciu care „făcea ultima verificare a mortului, adică îi înfigea o bară ascuțită în inimă, ca să fie stăpânirea convinsă că omul era mort”

La încheierea celui de-al Doilea Război Mondial între zidurile temniței de pe malurile Mureșului, se găseau câteva sute de legionari, condamnați la 25 de ani închisoare pentru aderarea la organizația „Frățiile De Cruce”. Dacă în primul an de detenție, tineretul legionar s-a bucurat de un regim lejer, putând frecventa biserica, să iasă în curte, să viziteze celulele de la un etaj la altul, începând cu luna martie 1943 lucrurile s-au schimbat, urmând ca în iunie asupra tinerilor să se facă presiuni pentru a merge pe front . Penitenciarul Aiud adăpostea, în această perioadă, și 143 comuniști , care însă se bucurau de un regim preferențial . Decretul privind eliberarea deținuților politici din România emis de Guvernul Sănătescu, în noaptea de 23 spre 24 august 1944, nu i-a vizat și pe legionarii de la Aiud, care au continuat să trăiască încarcerati, mulți fiind eliberați abia în 1964. Conform lui Maxim Virgil, începând cu luna februarie a anului 1945, la Aiud au fost aduși așa-zisii „criminali de război”: „ofițeri superiori și inferiori, apoi subofițeri, gradați și simpli soldați. Criminalii de război constituiau elita armatei române care luptase împotriva cotropitorilor pământului strămoșesc și a comunismului” . Până în anul 1948, libertățile și drepturile deținuților fuseseră respectate, dar mai apoi administrația închisorii a pus lacăt pe biserică, a confiscat nu numai Bibliile, ci și orice altă carte, hârtie sau creion . Dacă în 1945, Aiudul adăpostea 163 de deținuți, în 1948 avem de-a face cu 2.158 încarcerati, iar în anul 1949, potrivit Raportului Final al Comisiei Prezidențiale aici erau întemnițați 4.009 deținuți.

Aiudul era împărțit în „trei închisori distincte”: „Secția” cu camere mai mari, unde regimul era ceva mai „blând”, spațiul favorizând o mai dificilă supraveghere și o mai mare libertate pentru deținuți; „Celularul” în formă de „T”, cu trei etaje, cu peste 400 de camere, cu dimensiuni de 2/3 metri; respectiv „Zarca” (în limba maghiară înseamnă „cușcă”) cu un regim de izolator, „fiecare zi petrecută în Zarcă însemna încă o condamnare” . Acest lucru presupunea ca, în intervalul 5.00 dimineața și 22.00, 17 ore, deținutul să nu se poată întinde în pat , fiind nevoit să „mărșăluiască” în cavoul de doi metri pătrați. Deși, camerele erau prevăzute cu sobe, lemnele se ofereau deținuților cu parcimonie și abia după 15 ianuarie, amintește Ioan Ioanid, care împreună cu grupul său de evadați de la Cavnic a fost tranferat de la Oradea la Aiud. Fostul deținut al Aiudului, Grigore Caraza își amintește că dimineața primea o „cafea făcută din orz prăjit, fie dintr-un ceai la care nu puteai ghici niciodată ce buruiună are la origine, însă aceste licori niciodată nu aveau zahăr ... foarte rar, și un terci” . La amiază, ciorba era „străvezie, făcută din resturi de zarzavaturi adunate cu furca”. În ansamblu, mâncarea oferită într-o zi nu depășea 600 de calorii . Lipsa medicamentelor era o constantă la Aiud. În luna martie a anului 1955, într-un raport se consemna că, penitenciarului nu i se alocase nicio cantitate de medicamente . În ce privește igiena corporală și aceasta lăsa de dorit, în condițiile în care „iarna nu era deloc apă caldă”, iar timpul alocat pentru spălat era așa de

scurt, că deținuții nici nu apucau să se săpunească, că erau și scoși din camera de baie, în amenințările și înjurăturile gardienilor .

Orice abatere disciplinară era pedepsită exemplar, deținutul fiind introdus „la neagra”, o celulă fără fereastră, nu înainte ca celui pedepsit să i se pună lanțuri la picioare. „Au chemat fierarul, m-au culcat pe butuc, mi-au nituit lanțurile de la picioare, apoi m-au legat și de mâini cu lanțuri la care era prinsă o bilă rotundă de 10-15 kg” , povestește Cicerone Ionițoiu, căruia în cele trei zile „la neagra” nu i s-a oferit nimic de mâncare. Bihoreanul Traian Romulus Pompiliu Dezideriu Luscan ajunge la Aiud în 1954. Aici i se aplică o grea corecție, fiind bătut până la sânge, după care a primit o izolare de 30 de zile, în care, în plină iarnă, i-au scos geamul. Dimineața rogojina cu care s-a acoperit era plină de zăpadă, iar după 30 de zile de penitență Luscan a ieșit în patru labe din celulă.

Deținuților care au trecut pe la Aiud de două ori, unii prin anii 50, alții peste un deceniu, le-a rămas vie în memorie cea de a doua vizită, când aici s-a declanșat „o altfel de reeducare”. Nu vorbim de reeducarea tip Pitești, ci de una mult mai sofisticată. Liviu Brânzaș care se afla la Aiud în anii 60 sesizează imediat schimbarea de comportament a conducerii penitenciarului, preluată de către Gheorghe Crăciun: care le spune: „v-am adunat în această cameră ... din care au plecat de curând spre libertate Nichifor Crainic și alți colegi de-ai dumneavoastră. Și dumneavoastră veți pași pe urmele lor. Înainte de aceasta, însă, va trebui să treceți printr-o perioadă de acomodare. Va trebui să vă analizați trecutul politic în mod autocritic și să vă desolidariți de tot ceea ce ați făcut. Veți discuta împreună, veți primi cărți și reviste, hârtie și creion...”. La scurt timp, Brânzaș constată că totul seamănă a „autodemascarea tip Pitești”: „totul trebuia mărturisit, până la cele mai neștiute gânduri, afirmații și fapte, iar cele mărturisite trebuiau să fie numai și numai lucruri negative”. În fiecare zi se citește câte un capitol din „Poemul pedagogic al lui Makarenko”. Printre reeducați, Grigore Caraza îl amintește și pe Valeriu Anania, „plin de importanță, se plimba cu mâinile la spate prin fața noastră iar prin discursul pe care ni-l ținea căuta să atingă cât mai mult coarda sentimentală, și așa întinsă prea mult”. Refuzul de a primi „reeducarea” era aspru pedepsit cu până la 70 de zile de izolare, ca în cazul prințului Alexandru Ghica.

Bibliografie:

Ioan Bârdaș, *Calvarul Aiudului, din suferințele unui preot ortodox*, București, Editura Anastasia, 1999

Grigore Caraza, *Aiud însângerat*, accesibil on-line la adresa <http://www.scribd.com/doc/69458/Caraza-Grigore-Aiud-insangerat>

Virgiliu Țărău, Ioan Ciupea, „Morții Penitenciarului Aiud 1945-1965”, accesibil on-line la adresa <http://www.history-cluj.ro/Istorie/anuare/AnuarBaritHistorica2010/09.pdf>

Gabriel Moisa, Gheorghe Poenaru, *Adrian Mișu în rezistența anticomunistă din Arad și Bihor*, Oradea, Editura Primus, 2009,

Cicerone Ionițoiu, *Memorii, Din țara sârmelor ghimpate*, vol. I, Iași, Editura Polirom, 2009,

Experiențe carcerale în România Comunistă, Vol. III, Coordonator: Cosmin Budeancă, Iași, Editura Polirom, 2009.